

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

DIBATSELA 2018

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG LE PEAKANYO</p> <p>(Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 30</p>	<p>Legato la godimo</p>	<p>28–30</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo tše bohlale, tša go hlohla majoko tše di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>22–24</p> <p>-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>16–18</p> <p>-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše kaone mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>10–12</p> <p>-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.</p>	<p>4–6</p> <p>-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.</p>
		<p>Legato la fase</p>	<p>25–27</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tše bohlale tše di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>19–21</p> <p>-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botse mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>13–15</p> <p>-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo.</p>	<p>7–9</p> <p>-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.</p>

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50] (e tšwela pele)

		14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>Legato la godimo</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano.</p> <p>-Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi.</p> <p>-Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša.</p> <p>-Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto.</p> <p>-Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano.</p> <p>-Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba.</p> <p>-Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae.</p> <p>-Polelo e beakantšwe gabotsebotse.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano.</p> <p>-Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale.</p> <p>-Segalo ke sa maleba.</p> <p>-Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano.</p> <p>-Tirišo ya polelo ke ya motheo.</p> <p>-Segalo le mošito ga se tša maleba.</p> <p>-Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.</p>	<p>-Polelo ga e kwešišagale.</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano.</p> <p>-Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišege.</p>
	<p>Legato la fase</p>	<p>13</p> <p>-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla.</p> <p>-Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto.</p> <p>-Polelo e beakantšwe ka bokgwari.</p>	<p>10</p> <p>-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi.</p> <p>-Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi.</p> <p>-Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto.</p> <p>-Polelo e beakantšwe gabotse.</p>	<p>7</p> <p>-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo.</p> <p>-Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.</p>	<p>4</p> <p>-Polelo ga e kgotsofatše.</p> <p>-Ga go phapantšho ya mafoko.</p> <p>-Tlotlontšu ga se ye kaalo.</p>	
<p>SEBOPEGO</p> <p>Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko.</p> <p>MEPUTSO YE 5</p>		<p>5</p> <p>-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo.</p> <p>-Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo.</p> <p>-Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.</p>	<p>4</p> <p>-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha.</p> <p>-Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo.</p> <p>-Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.</p>	<p>3</p> <p>-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe.</p> <p>-Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse.</p> <p>-Taodišo e a kwagala.</p>	<p>2</p> <p>-Dintlha tša maleba ga se tše kae.</p> <p>-Mafoko le ditemana di na le diphošo.</p> <p>-Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.</p>	<p>0–1</p> <p>-Dintlha tša maleba ga di gona.</p> <p>-Mafoko le ditemana di fošagetše.</p> <p>-Taodišo ga e kwagale.</p>

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>-Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tše bohlaletšego di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Tsebo ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.</p>	<p>10–12</p> <p>-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.</p>	<p>7–9</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.</p>	<p>4–6</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Ga se a šomiša melao ya sebopego ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.</p>	<p>0–3</p> <p>-Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwelele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.</p>
<p>POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Ga go na le ge e ka ba phošo le e tee.</p>	<p>7–8</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Diphošo ga se tše ntši.</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše ntši. -Tlotlontšu ke yeo e lekaneletšego. -Diphošwana tšego di lego gona ga di fetošo molaetša.</p>	<p>3–4</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši. -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.</p>	<p>0–2</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le ga nnyane. -Molaetša ga o tšwelele le ga nnyane.</p>

ELA HLOKO:

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe memorantamong wo ke tša go hlhla baswai fela
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego gammogo le tša moswai

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka e tee ya dihlogo tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Kanegelo, tlhalošo, kgadimo, kahlaahlo, ngangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 E be e le bošego bja mathomo ke eba kgole le gae.**Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:**

- Bošego bjoo a bego a le kgole le gae
- E be e le la mathomo a eba kgole le gae
- Ke bokgole bjo bokaakang le gae
- Go diregile eng
- Maikutlo a gagwe malebana le tiragalo yeo

[50]**1.2 Temo e godiša ekonomi ya naga.****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:**

- Tlhalošo ya temo
- Go lengwa neng, ke bomang, kae?
- Puno ya ditšweletšwa
- Mokgwa woo temo e godišago ekonomi ka gona

[50]**1.3 Tlhokomelo ya balwetši.****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:**

- Tlhalošo ya sererwa
- Mafelo ao balwetši ba dulago gona
- Mekgwa ya go hlokomela balwetši
- Maitshwaro a bahlokomedi ba balwetši
- Ditlhohlo

[50]

1.4 O lemošitšwe ke batho gore mogwera wa gagwe ke ntamalomelakobong.

Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:

- Ntamalomelakobong ke motho wa mohuta mang
- Go phela le mogwera wa ntamalomelakobong ntle le go lemoga bošoro bja gagwe
- Boikaketši bja mogwera yo wa go se tshepagale
- Seo se go lemošitšego gore mogwera yo ke ntamalomelakobong
- Sephetho seo se tšerwego ka morago ga temogo ye

[50]

1.5 Go botega ke gona go ka fedišago bomenetša nageng ya Afrika-Borwa.

Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:

- Tlhalošo ya bomenetša
- Kahlaahlo ka bohlokwa bja go botega
- Kahlaahlo ka ditiro tša bomenetša
- Kahlaahlo ya mokgwa wo go botega go ka fedišago bomenetša ka gona

[50]

1.6 Tlhokego ya mešomo ke yona e hlohleletšago palo ya godimo ya go ima ga bafsa. Dumela goba o ganetše.

Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:

- Molekwa a ngange a le ka lehlakoreng la gagwe
- Ke eng seo se hloago tlhokego ya mešomo
- Tlhokego ya mešomo e hlohleletša/ga e hlohleletše go ima ga bafsa ka mokgwa mang

[50]

1.7 1.7.1 Tlathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya le 1.7.2 ditaodišo ka moka

- Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta woo a o nyalantšhago le seswantšho seo
- Molekwa a abelwe meputso ge a file tlhalošothwii/tlhalošo ya seka/ditlhalošo tše di le pedi

1.7.1 Tše dingwe tša dintlha tša diteng di akaretše:

- Tlemagano ya mehlobo ya batho lefaseng
- Tirišanommogo
- Bophelo bo laolwa ke rena

[50]

- 1.7.2**
- Tlhokomelo ya melao ya tsela
 - Ditlamorago tša go otlela o nwele

[50]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2****2.1 LENGWALO LA SEMMUŠO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Go hlaloša mathata a go kgethelwa molekane
- Maikutlo a gago mabapi le seo
- Kgopelo ya thušo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba
- Atrese ya mongwadi/moromedi
- Atrese ya moamogedi/moromelwa
- Madume/Matseno le hlogo ya taba
- Diteng e be tša maleba tša go laetša go kgopela thušo kgahlanong le kgapeletšo ya go nyala/nyalwa ke motho yo o sa mo ratego
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafetšo

[25]**2.2 TŠA BOPHELO BJA MOHU****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Mohu e be e le motho yo bohlokwa setšhabeng
- Tema yeo a e kgathilego

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane sa mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona
- Letšatši la matswalo a mohu
- Dithuto tšeo mohu a di fihleletšego (ge di le gona)
- Tša merero ya mošomo
- Ditiro tše botse le tša go kgahliša tšeo mohu a gopolwago ka tšona
- Letšatši leo a hlokofetšego ka lona
- Seo se hlotšego lehu la gagwe
- Maina a meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego
- Lefoko la taelo. Mohlala: Mohu a ka laelwa ka sereto (ge se le gona)
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.3 PEGO**Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Sefatanaga se utswitšwe nako mang, kae
- Seemo se be se le bjang
- Moya go be go foka ofe
- Tiragalo ya go utswa sefatanaga ka botlalo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Go be le hlogo, matseno, mmele le mafelelo
- Go ngwalwe ka motho wa bobedi
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Diteng di be mabapi le go begela maphodisa tiragalo ya go utswiwa ga sefatanaga motseng wa geno

[25]**2.4 POLEDIŠANO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Seo se hlolago gore ba tle ka morago ga nako
- Ditlamorago tša go tla sekolong ka morago ga nako
- Magato ao a ka tšewago go fediša bothata bjo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Poledišano gare ga batho ba babedi. Mohlala: Gare ga Mokgadi le Pebetse
- Go ngwalwe ditšhielano bjalo ka ge di direga thwii go tšwa go ntlhatebelelo ya seboledi
- Maina a diboledi a laetšwe ka lehlakoreng la ngele la letlakala gomme go latele leswao la kgorwana
- Šomiša mothaladi wo mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa
- Ditiragalo di laetšwe ka mašakaneng go fa babadi tshedimošo ka seo se tlogo direga
- Thalathala tatelano ya ditiragalo pele o ngwala
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.5 METSOTSO LE LENANETHERO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

- Tlhathollo ya mohuta wa kgwebo yeo e butšwego
- Mabaka kgahlanong le mohuta wo wa kgwebo
- Magato ao a tlogo tšewa mabapi le kgwebo yeo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la mokgatlo
- Letšatšikgwedi, lefelo le nako yeo kopano e swerwego ka yona
- Pulo le kamogelo
- Maina a maloko ao a tlilego
- Maina a maloko ao a kgopetšego tshwarelo
- Palo ya metsotso ya kopano ya go feta
- Ditaba go tšwa metsotsong
- Kamogelo ya metsotso
- Tabakgolo ya letšatši
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.6 DITSHWAYATSHWAYO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

- Leina la lefelo le hotele yeo e etetšwego
- Nako ya ketelo
- Ba lapa bao ba bego ba ile lefelong leo
- Moya wo o fokago fao
- Tšeo di go kgahlilego hoteleng
- Tlhohleletšo yeo e fiwago setšhaba gore se etele lefelo leo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Seo se hlohleletšago tšweletšo ya ditshwayatshwayo: tshwaro ye botse, boipshino le boiketlo
- Go ngwalwe ka motho wa pele
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego
- Mahlaodi le mantšu ao a tšošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a nyakega
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mmegi o tšweletša maikutlo. Mohlala: O thabišwa ke nako ye botse ye a bilego le yona hoteleng yeo
- Ditšhišinyo mabapi le seo se ka dirwago: Batho ba be le kganyogo ya go etela hotele yeo
- Go tšweletšwe tšeo di go kgahlilego
- Go tšweletšwe dintlhakgolo ka boripana
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, go šielwe mmegelwa go ikgopolela, le go ikagela seswantšhokgopolo sa tiragalo yeo
- Go anegwe ka tsela yeo e ka dirago gore moanegelwa a dumele

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B:

50

PALOMOKA YA TLHAHLOBO:

100